

Fábián Borbála

A jótékonyág ára. Mennyibe került az újévi üdvözetek megváltása egy bácskai városban a 19. században?

A 19. század elejétől elsősorban a nőegyletek próbálták meghonosítani egy új szokást: az újévi ajándékok, pénzadományok helyett az adakozást valamilyen jótékony célra. A kinyomtatott adakozói névsorok nem az újévi adományokra várók számára készültek, hiszen ezek többsége nem tudott írni-olvasni. Az eddigi információk alapján ezeket a névsorokat csak a rajtuk szereplők kapták meg, tehát jellemzően csak az adakozók látták a neveket és az összegeket. Előfordult azonban, hogy nem sikerült teljes felmentést kapni az újévi üdvözetek és köszönetések alól, mert a listát mégis nyilvánossá tették. (Mint például Gyulán, 1860 körül, amikor a megyei kórház javára 40 krajcárért adakozók olyan jegyeket kaptak, melyeket a kapura szögezve mindenki láthatta, hogy „megváltották” az újévi üdvözetet). A 19. század végén a nőegylet gyűjtésének eredményét, az adakozók névsorát már a helyi újságban is közölték. A szokás a 20. század elején is élt, mert 1913-ban a városban újabb mozgalom indult az újévi üdvözetek megváltására.

Ezek a bácskai újévi üdvözet megváltások a levéltárakban maradtak fenn. Különlegességük, hogy a térségből fennmaradt kevés reformkori aprónyomtatványok. A reformkori *„Névsora azon nagyratisztelt Bajai Lakosoknak, kik a' miveltebb korszellem idves emelkedésével, az eddig divatozott „Új-évi köszöntések” helyett „Megváltási aláírásban” a bajai kórház pénzalapját adakozásukkal nevelni kegyeskedtek*” című nyomtatványokon 6 krajcár és 5 forint közötti összegek szerepelnek. Az 1860-as években 10 krajcár és 2 forint közötti összegek találhatóak a *„Névsora azon jóltevőknek, kik a bajai nőegylet pártfogása alatt álló kisdud-óvó intézet pénzalapjának növelésére ...”* listáján. Hasonló összegek szerepelnek a 19. század végén is.

A nyomdászati költségek elemzésére csak a 19. század második feléből van lehetőség, annak ellenére, hogy bajai nyomdák iratanyaga ebből az

időszakból nem maradt fent, de a megrendelő az I. Bajai Katolikus Nőegylet számlái között megtalálható. A nyomtatásukra hosszú ideig nagyjából változatlan összeget költöttek, és a névsorokat az egyleti szolga osztotta szét, nemcsak a nőegylet tagjai között. Az újévi üdvözetek megváltásából származó jövedelem a 19. század végén is az egyesület jelentős bevétele volt, mit ekkoriban már nem a kórházra, hanem a nőegylet óvodájára és menházaira költöttek.

A legkülönlegesebb a Szabadkai Levéltárban a Pilaszanovics család iratai között található reformkori névsorok közül. Több név mellé a század második felében megjegyzést tett Pilaszanovics Lajos, melyekből kiderül, hogy ezeket a személyeket nemcsak a jótékony szándék gyűjtötte össze, hanem jó barátságban is voltak egymással, mint a korabeli városi társadalom elitje. A Gál család fennmaradt pénzügyi irataiból rekonstruálható, hogy a 19. század második felében mennyit költöttek az „újévi üdvözetek”-re, ajándékokra.